

Издава сваког четвртка
на цијеном табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 4 фр.
на по године . . . 2 „
на четврт године 1 „
за Србију и све Друге земље
годишње . . . 15 франка
на по године 8 „
на три мјесеца 4 „
у глазу.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Го-
ро и сва писма шаљу се
само уреднику.

Претплата из Србије у
цубује се Велимару Вало-
жићу у Биоград, а из дру-
гих крајева под адресом
P. Ramaković Cetina-
za „Црногорку“.

Претплату примају сви
наши књижевни и новинар-
ске експедиције. Но-
фракирана писма не при-
мају се.

БРОЈ 9.

Цетиње, 7. Марта 1885.

ГОДИНА II.

СЛИКЕ ИЗ ЖИВОТА.

I.

Горди гаввар.

Силан гаввар пјачом шета —
Гордо иде... све му смета!
Оком мрким мрко гледа,
Поклон прима — сам га не да!

Пред њим старац прљава стоји,
Службом гледа... он се боји,
И рука му суха дрхти,
Уста шаљу: „Гђе си смрти!“

Приступићу — хоћу — нећу,
Да му кажем за посрећу,
Господару не би л' рона!
Да ми дајо назив л'јока!

Помага Бог Господару!
„Гледај једне скитачу!
Без кошуље, беле джупе,
Шета л' моно сто смета!“

„Невоља ме тешка нагна
Те ме под твој скут зли сагна.
Помага ми вишњи творца,
Милљах да си Црногорац!“

„На и јесам: свјетли — прави!
Но ме голо ти остави,
Јер извућ' ћеш добуљу, јачу —
Знаш с ким збориш?... муч' скитачу!“

„Умуче ме, право рече,
Одавно ми то се стече,...
Умукано м' триста брата
Од Фундине до Цавата!“

Од Грахова до Бојано
Сваког згоди турско тано,
И од Боче до дна Куча
Сваког ханџар љут умуча!...

Скитач рече... свуд се скита,
Господара нашег нита
У Косову густом луку
Да л' имаде вјерњог слугу?

Скита' сам се, право каза;
Од Царева бојна Лаза
До удара Мяхмуд-паша
Стари моји гђе издана?

На не могах, а без бола,
Невиђети Вучјог дола...
Незнам да л' ти тамо бјеше?
Нећу де ми уста гр'јешо...“

Бјосан гаввар главу сави,
Гаввар три-ћу исправи,
На јастави: „Стани мало,
За такво ми није стало,

Докле имам Господара
Који криве само кара...
Који народ, кад му јочи,
Зна очински да га л'јочи!“

Његова је само свјетлост,
Његова је правдо крјестост,
До њега је — свјѣћа твоја
Да постано сјутра моја!“

Цетиње, 1./III. 1885.

Ј. Поповић-Липовац.

У спомен Манџонију.

Ту 'номадне минуло је стотину година
откад је на свијет дошао човјек те је својим
златним пером много здрава плода, љепости, и
много славе придоа и онако богатој и славиој

талијанској књижи. Стогодишњица од рођења
Манџонија завршила се 7. Марта по новом, и
прослављена је била у Милану, начином достој-
ним тога умног дива.

Изобразили свијет, без разлике народности,
удјела прима у таким славама, јер са људима

Манцонијева кова поноси се цијело човјечанство. Отрагу неколико година, Бразилијански цар посјетио је пок. Манцонија у Милану. Старац је био дирнут тијем одицавањем и то је исказао високом полагањнику, а цар ће њему па то ове значајне ријечи : „до мало неће свијет ни поминавати мене, док Педра де Алкantara, а о Манцонију говориће се увијек не само у Италији по у свијету читавом!“

Ми приморци, напосе, дужни смо много талијанској књижи. „Сав данашњи параштај те се књигом бави, није ли умно одојен талијанским млијеском и отхрањен талијанском храном? Како да се не благодари дојили и помајци својој? На тој господској софри, гдје тако дуго благовасмо, не бјеху ли по избор ђаковље Манцонијева дјела? Који од нас, (кога памет није сасвим издала, не би и данас умпо на изуст : „Madre dei santi, immaginae, — ја ли ону о Наполеону Великом : „Ei fu, siccome immobile, — или неку другу из његовијех „Inni sacri“? Нијесмо ли плакали са Рениом и Лучијом, на кољена падали пред Боромеом, грдили калуђера Христифора, ругали се док Абондију, мрзани „Немменованог“ и његово „браве,“ и т. д.? Кома ће се икад из памети избрисати догађаји из тога свијета, пријонци и свједоци, судар развијехе страсти, добра и зла, његоте и грдобе морале, — све по што нађосмо у „Promessi Sposi“? — Читао сам погледа да је с том књигом у руди умр о Грцима. Она ће и одесе бити велика наслада душама што чезну за истинитијем и лијењијем, јер су појави живота у њој саликовани истинито, онаки какви су, и какви остају кроз-а сва времена. Они од нашњех, којима је лијепа књижевност „насушни љеб“, којима под главом освићу страни а особито француски романи, наиђоше ли кад на неку тако занимљиву приповијест, да би је могли неколико пута прочитати као што се обично читају, „Promessi sposi“? Не запета! А по здраву садржини, по разноврсности типова, по зашету, по филозофским рефлексијама и по облику колико је надмашила остале своје друге у свијетској књижевности, а најсколи у нашој свртној!

Један учени Дубровчанин доказао је у „Словницу“ да готово све што је лијепа као мисао у Љубишћиним причама и приповијестима да, готово, све је из Манцонија, а Љубиша је то, опако мајсторски, заодно у дивно сриско рухо. Дакле и сриска књига, у своме изабраноме дијелу, позајмила је из тога неписциривага духовног прела, који је навојио већ неколика параштаја.

Ето разлога и у изобилу, рашта је достојно у овој прилици а у нашој „Црногорци“ поменути Манцонија. Ја ћу овдје пошту одати

успомену његовој, поменувши у кратко његов рад и значење тога рада по талијанску књижевност. То је једини начин, који ми је у власти, да изрази дајем моме и напем поштовању према великом покојнику.

Конте Алесандро Манцони преставља „изазну тачку“ талијанског ијесништва у 19. вијеку, јер је он лирику и драму сврнуо на нови пут. У појезији замјенио је конвенционални са индивидуалним животом; у томе је тајна снага његова ијесничког генија, којег је Гете већ при првом појаву поздрављао као такога.

Послије пада Наполеона првог, дигоме се у Њемачкој поново пристаје романтицизма, те и у Италији образова се у томе правцу „романтичка школа.“ Тај улизв отклони трагове галичког укуса и учине да се омладина приљуби ијеснику Алерђију. По што нак политичка надања и напјере о ослобођењу Италије од туђина као и слава прошлост те лијене земље, — по што све то наглавило је сједињавајућу тачку у Данту, талијанека романтика постаде екрази народна и екрази овјана народијем духом. Нада све она је тежила да појезија зарони у унутрашњи живот Италије. Стога је свакако требало замјенити старе приборе. И други, осим Манцонија, осјејали су то, али се нијесе лако могли отрести остарјелине.

Израци покрет у новом правцу започе Манцони, са својом „Одом“ преминулом Карлу Имборати. Златујем пваће неколико његовијех „свијетјех химна“ (Inni sacri, 1815). Уз Манцонија појави се кита свјетјих умова, Берше, Ракори, Силвијо Пелико и други.

Воће класичке школе уземприше се. Имена „романтицизам“ и „класицизам“ загушише књижевни свијет. Обје странке окупише се око својијех застава и борба започе.

Поглавина класика бјеше Винченцо Монти; њихов орган „Biblioteca italiana“. К омладини придружише се Марко Висконти, Сизмонди и други; њихово гласило бјеше „Antologia“ без извјесног главног вође.

А Манцони није се губпо у чаркању; то је оставио нејачма. Оп је својом ијесмом „Сриба Аполова“ („Ira di Apollo“) готово поразно старкезе, — нешто налик побједи Даничића Ђура, коју је својим дјелом „Рат за сриски језик“ извојевао против дебелојераковића; према да, узрред да речемо, талијански представници старе школе, бјеху људи по знању и дјелима куд и камо јачи од Светића и дружише му.

Манцонијева прва трагедија „Карманьолски граф“ (Conte di Carmagnola) изије год. 1820. Јунак је те трагедије неки „кондотјере“ кој је неко вријеме срећа служила, па окривљен

као изјавник, премда права, мачићи погубише. Карактери су у тој трагедији сигурно значени, али превађајује строго хисторијски и лирички елемент. Како је изишло то дјело, Гете је у својој „Ueber Kunst und Alterthum“ похвално проговорио о њему, соколећи ма даљи рад младата pjesnika.

У исто вријеме изаде дјело у прози под насловом „Опаске о католичком моралу“. (Osservazione sulla morale cattolica). То бјеше одговор нападају Сизмондија на католичку вјеру. У њему мирнише душа Манџијева; душа дубоко увјерена о вјерским истинама, али му вјера не екућује полет за слободом, не ограничује му љубав којом он обухвата нијело човјечанство. Ту има пламенијех ријечи о слободи, миру и братству међу људима.

У Јунију 1821-е изиђе „пети маја“ (cinque maggio), чувена химна преминулом Наполеону Великом, — „најљепша епичко-лиричка перла поетике талијанске књижевности“ рекао је Гете. Тек тада опазнише талијанци да се међу њима подигао нови велики pjesник.

Годину након тога објелодани другу трагедију, (посвећену својој жени), под насловом „Adelchi“. Предмет је: победа Карла Великога над лонгобардскијем краљевским домом. Сравнивши је с првом „Carnagnola“, види се знатни напредак у драматској традицији. Дорони у трагедији уметнути, подејевају на старо-грчке позорнише комаде, а језик је у томе дјелу такан каквијем нико послје Данта није дошле.

На својо имању у Брусиао, близу Милана, гдје се због политичког насиља Ђесароваца настајало, — замисли свој повјесни роман, по врсти сличан Валтер-Скотовијем, који изаде у Јулију 1827. под насловом „Вјереници, мизанеска повијест из XVII вијека,“ (Promessi sposi, storia milanese del secolo XVII).

Позната је Гетеова пресуда о томе дјелу: да је то најпотпунији роман („vollkommenste Roman“) којег свијетска литература има. Слава је пропунла уз то дјело, нити га оставља, нити ће га одбјећи по свој прилици. С њега је, највише, Манџони бесмртно име стекао.

Заљубио се момак у дјевојку, сиромашни и прости обоје, обоје селанци. Сицеција неки пластелин хоће да облуди цуру. Јадници немају се коме утећи до стару калуђеру. — То је у главном предмет приповијетке, али са колико је појезије зачњено, каквијех ли ту призора нема! Сви слојеви друштва су ту представљени у типовима што се не могу заборавити: све важније прилике из живота појединца и из живота народа сажиковане су мајсторски. У томе ремек-дјелу налази се убавост Валтерекотовијех романа, тачност као у дјелима

Алфреда де Вињи. достојанство и узвишеност као у Гетеовим дјелима. Уз-а све то, роман је преплетен живијем хумором и тананшном провијом!

Писао је Манџини још много. Од главнијех његовијех сачињења доста је напоменути: „О проналасцима“, „О јединству талијанског језика“, „О врелу и току велике француске револуције, 1879“, и као наставак вјереницима „Историја пилаиног стуба (Storia della colonna infame).

У Биоградској „Отаџбини“ преводио је неко под насловом „вјереници“ чувени роман; преводилац није се потписао; по моме скромном мишљењу, чинаше ми се превод веома добар.

Од његовијех „химна“, знам да је пош Бузонић преводио неке, али сам заборавио које. И Прерадовић, чини ми се, превео је неке; жалим што ми нијесу при руци pjesме великог нашег pjesника, да означим боље.

Судбина је јако уввијемља Алесандра Манџонија. Двије жене и сав пород свој сахранио је он за живота. Најзад склопи и он исплакано очи своје дана 22. Маја године 1873. Италија мати, опакала је и онојала гроб његов!

Слава и међу вама имену његову!

С. М.

О pjesничтву нашијех дана.

(Наставак *).

Какао сам на једном мјесту, да је *елеција* пријема из *епика* поезије у *лирку*.

То се даје протумачити физиолошки, или, ако хоћете патолошки. У народа једрих, здравих, као што су обично сви на почетку свога живота, много је јаче развијена ова партија мозга и живчане сетеме, којом ради *воља*, а много мање она, која служи *осјећању*. С развитком народа, с културом његовом, та се пропорција мијења: воља бива све слабија, а осјећање расте, или, како би се рекло физиолошким језиком: партија мозга и живца, који служе вољи, пријеђе више или мање у атошњу, а протипна овој партија, т. ј. апарат осетитивни са живцима, који му одговарају, хинерестивира се.

Тај појав, у великом, можемо ласно посматрати и на појединим људма из своје околине: у људи јакога осјећања слаба је енергија воље, а у људи јаке воље осјећање је слабо.

Кад се ова физиолошка начела призијене на поезију, онда добијамо овај резултат. Епска поезија не тражи велику мјеру осјећања; за њу се највише хоће добро посматрати, објектив-

* Види број 3. „Црногорке“.

пост. У народа здравих, на прагу живота, има тога доста, а много мање спле осјећања. За то је у њих епика поезија и поникла прва. Лирска је дошла тек последије, кад се и осјећање почело развијати.

Скала осјећања врло је велика. За то и јест велика разлика између *Хамлета*, *Вергера*, *Фауста* и између *црногорске тужбалице* — не у интензивности него у обиму, у пространству, у таласању осјећања.

Жалост и љубав, укрштена осјећања, леже у коријену апарата, којим се осјећа. То су првобитна, примитивна осјећања, која се прво буде, најјелпније раде и најдуже трају. У народа неразвијених та су осјећања још једнако *реална*, т. ј. названа су предметом спољашњим или догађајем каквим који се збио на пољу, ливач човјека и душе његове. С тога и јесу осјећања жалости и љубави у тих народа јако ограничена у пространству свом, па се тек последије, са развитком народа, развијају и диференцирају.

У души неразвијеног човјека ништа не личе само од себе, без спољашњег каквог повода. Радноница душе још је уска и тијесна. Развијен пак човјек, са јаком интелигенцијом, има у самој души својој читав свијет, који ради за себе, ствара и претвара, производи и препроизвађа. Овове не треба за душевну радњу спољашњег повода. Његова душа може и без тога да ради. У њеном магацину наслагано је толико материјала, да она ваљда, и без спољашњег повода, има одакле vadити грађу за своје творбе.

Неразвијен човјек не може да осјећа без спољашњег каквог повода. Интелигентан сам у себи, унутрашњим радом своје душе, изазива осјећања. А код спољашњих утисака опет је велика разлика између људи примитивних, са слабо развијеним живцима осјећања, и између људи развијених. Код ових потоњих утисци су врло чисти и врло јаки; код првих број утисака одвјећ је ограничен.

Човјек, без развијеног апарата осјећања, слабо кога љуби, па слабо за ким и жали. Љубав се ограничава искључиво на своју крв, и на мјешавину с оном противнога пола, у дивјету младости. Жалост одговара истом томе елементарном осјећању. У томе је све осјећање.

Кад са гледништа овдје изложених начела посматрамо цјелокупни народ српски у данашњем његовом душевном саставу, паћи ћемо, да на овјема странама, нарочито пак у Црној Гори, превлађује јачина воље, а на другим странама, нарочито пак у Војводини, јачина осјећања. Због тога су у Црној Гори добри јунаци и ваљдани прегоаци; због тога је лиреко

пјесништво у Војводини највиши степен достигло, а на свк пошње и да опада, из једнога жалосног разлога, о којем ћемо доцније зборити.

Ко хоће да проучава јачину воље на здравом једном и примитивном народу, нек дође у Црну Гору. Но у што доба имао би ту прилику, да види и оскудицу скоро сваког осјећања. Ванредном јачином воље Црногорци су одржали Црну Гору кроз толико вјекова и проиријали је далас. У јачини воље лежи будућност њихова и — ово нек се добро запамти, и ако спада на други лист! — будућност цијелога Српства. Јачина воље у њих је до толиког степена развијена, да у потребном случају сузбија и само начело личнога самоодржања.

Но баш за то што им је воља толико јачка, осјећање им је скоро равно нули. Правило физиолошко које смо мало више навели на њима се потврђује на длаку. Разумије се, да се ово односи на цијелину народа, а не на поједине који се као изузетци одвајају.

Из тога разлога пјесништво епско цијетало је у Црној Гори и траје још, али пјесништва лирскога у њој још нема. Највећи пјесник њен, владика Раде, прави велиша у пјесништву литературе српске, није пјесник осјећања него ума и мозга, пјесник мисли.* У томе лежи величина његова у којој га код Срба још нико није надмашио, а чип нам се да га и неће надмаштити.

Црна је Гора тек на пријелазу к лирском пјесништву, а тај пријелаз ције њене елегије, тужбалице. И ту се види, да се осјећање развило прво у слабога пола, јер су тужбалице својина женскијех. Мушки не туже и не наричу, јер би то било срамота.

Осјећање жалости за изгубљеним предметом љубави кога да је веће од осјећања радости у уживању тога предмета; па што је веће то се и пробудило прво и силпје, а оно друго тек ће доћи временом и развитком. За сад су елегике много снажније и чешће у Црној Гори, него љубавне пјесме, којих скоро и нема.

Што се даље одмичемо од кришних висока црногорских, то све већма опада енергија воље а расте снага осјећања. У овом правцу узима мах и лиреко пјесништво српско, како у самом народу тако и на пољу умјетности. Првобитни крути карактер српски одмекнуо је у додиру с другим више образованим народима и под околностима живота, које су више развијале осјећања а много мање кријепиле јачину воље. У тим крајевима поникле су прве лирске пјесме српске. Веома је карактеристично, што

*) Тако морамо судити бар по ономе што нам је остало од њега. Његово ипине осјећања можда је патра прогутала. Владика је на жртву припио пјесника.

су те пјесме код нас назвате „женске,“ за знак да осјећање припада оригинално женским а не мушким. Међу тиме, ове женске пјесме нишале су и из мушких срца. О љепоти њиховој се може бити спора. Морале су бити лијепе, јер су шиле из душе српскога народа, а та је душа по превасходству пјесничка. Директо пјесништво српско не уступа нимало пјесништву енском. „Женске“ пјесме нашег народа ваљају исто колико и мушке јуначке; дакле на пољу пјесништва „жене“ нам ваљају колико и јунаци. У снази осјећања нијесмо ништа мањи но у енергији воље, само је разлика у правцу и производима те двије снаге: ова ствара *дјела и пјесништво дјела* (епску поезију); она

прва производ је *питомине* и сама производ *пјесништво питомине, пјесништво осјећаја* (лирску поезију.)

Као што је класичан и оригиналан народ наш у својем енском пјесништву, исто је тако класичан и оригиналан и у лирском. Колико год има сродности у пјесништву свијех народа, чини нам се да у лирском пјесништву српскога народа има нешто, што нема ни у једнога народа, што га одлично одваја од свијех народа. То је: *душа*.

Казаћемо одмах шта је то *душа* у лирској пјесништву српскога народа.

(Наставиће се).

TÊTE-A-TÊTE.

Ко ћо да с' нагледа твога дивног стаса,
Иа' да се наслуна умилног ти гласа?
Ко ћо да с' наљуби твог руменог лица
И напије меда са твојих усница?...
Од стаса бих твога лавор саздаћ хтјео,
Од лавора дичног вијенац бих спleo,
И завио бих га око срца мога,
Тога вјечно душо вјерног роба твога.
Од гласа твојега створио бих жице,
На с' њима неплео ц'јело моје жице.
Од лица бих твога сазда' бунде барко,
Ал' да мени свијаш, а другом — никакo.
Уене бих ти чудним одарио даром,
Саздао их купом, цално некатором,
С' њих бих вјечно срца'т божанског шикo.
Да ми к' Богу земно преузнос бисе.
А да ничо не зна, и знати не смиве,
Какво благо, срећу моје срце крије,
У ову бих зељу одио те даљу....

Но знап ли ти душо ону земљу чарну,
Ће са бисер-росом чарна зора плава
Свако јутро цвјеће обилио нашаја,
А жених јој сунце, што је вјечно праги,
Лиму и нерану зраковима злати,
И ловорикове мирисаво гране
И цвнјеће љупко свуда на све стране;
Па се околином мирис разасиа
И рајекам ти мљем душу обасиа...
А свако те јутро, кад зора заруди,
Море својим плеском из њежна сна буди,
Још ти зефир е мора разагони салак,
А славуј ти јавља да наступа данак,
Па несташно скаче са гране на грану
И пјеском ти води срцу раздрану...
Позајом ли душо ти ду зељу чарну?
— Ето тамо злато мирно и спокојно
Хтјо б' е тобом живјећ — вјечно неразднојно...

Синовац као стриц.

Шаљива игра у три чина.

(Наставак.)

ПРИЗОР ДЕСЕТИ.

Првашњи. Долазе двије слуге.

Мара. Још једно! Ваш најамник за вријеме нашега отсуства исплатио ми је у зеници од двије хиљаде талијера — ја сам му дала па то врзаницу. — Је ли вам право!

Јуре. Мени је све право што ви урадите, драга моја. (Анки) Смијем ли новце узети?

Анка. Узми иначе ћеш пасти под сумњу.

Јуре (тајно њој). У име божје! Лијепо ћу сада исплатити тебе до гове! (Јасно, узимајући мјеницу од Маре.) Овај ме новац подејећа, да ме неки ископани каматник дужи неких сто талијера, које је мој синовац од њега позајмо — Шта ћу? хоћу ли му их подмирити?

Анка. О то се разумије!

Јуре. Моја синовичина има право. У осталом сада можмо на дарове исплати.

Анка. Да, да, на дарове!

Један трећи слуга (долази). Модисткиња госпођице Анке.

Анка. Као да сам је звала. Ја ћу одмах код ње учарчати вјенчано ојело.

ПРИЗОР ЈЕДАНАЈСТИ.

Првашњи без Анке.

Јуре (слугама). Приступите! — (Жени Маре.) Треба да пошљемо по господина Мику.

Мара. Позовите га на вечеру на ћемо све завихода свршити.

Јуре. То је петина; (јединоме слуги.) Ти пођи у алатара па му реци нека ми пошље све што најновије има код себе — (Другој слуги.) Ти похитај за господина Мику нотароша и реци му да га позивам на вечеру — Затим наредите поштанска кола; тамај у једанаест сати треба да су пред куком јер још ове ноћи морај одлазити. — (Трећему.) А аз

тебе Јасмине пмам особити налог — ти си славица теби може човјек штогод повјерити.

Јасмин. Милостиви господару, то су ваше добре ријечи.

Јуро. Ти знаш ће ставије господином Свиноп који мп је увијек свиновци повада зајмао.

Јасмин. Знаш, знам! Како да га не познајем? Ја сам увијек био познати поштоваша милостивога господана Јуре, вашег асноваца.

Јуре. Ајде к њему понеси му ову стотину талијера, које је моме синовцу позајмио и које му ја оввијем исплаћујем. Не заборави да узмеш од њега признаницу!

Јасмин. Да не заборавим? О ја нијесам толики магарад! (слуге одлазе).

Мара. Како ће се радовати добро дијете кад сјутра дође па види дарове купљене а дугове плаћене.

Јуре. И ја мислим! Само ми је жао што не могу и ја томе свједоком бити.

ПРИЗОР ДВАНАЈСТИ.

Првашињи. Анка.

Анка (жури се, тајно брату). Поздрави се с њом, брате, па бјежи! Баш сада долази господи стри са другим господином, без сумње са господином Непознановићем.

Јуре (бјежећи у собу) Ђаволи га одвијели.

Мара. Но рашта се журите тако Угриковићу?

Јуре. Морам — имаи — сад ћу омет овђе бити.

Анка. Дођите страна! Погледајте ове лијепе капе то су мп дошле.

Мара. Имаш право да ме ва савјет питаи; ја се разумијем у томе. Послаћу ти да заборени.

ПРИЗОР ТРИЈАЈСТИ.

Обштар Угриковић. Непознановић. Милцица. Анка.

Обштар. Ја се приђе враћам него ли сам мислио, госпође, али је боље! Допустите ми да вам овога господина —

Мара. Опростите, господо моја, али ме модисткиња чека — одмах ћу се вратити — дођи ћери са мном (одлази).

Обштар. Но, но! Та модисткиња могла би и причекати малко.

Милцица. Баш зато што не може чекати — Извините господо. (Одлази.)

Обштар. То може бити — али бих ја могао мислити

Анка. Господи, колико мп знамо, није стало за модисткиње, али су за нас то важне особе. (Одлази влађајући се дубоко Непознановићу.)

Обштар. До сто ђавола! Гле, ради модисткиња ми смо остали на пједилу.

ПРИЗОР ЧЕТНАЈСТИ.

Обштар Угриковић. Непознановић.

Обштар. Лијепо нас примеше, то морам казати!

Непознановић. Је ли то објач овђе код жена да оне трче за модисткињама кад њихови мужевци долазе?

Обштар. Ја не знам шта ћу чинити. Писао сам им да ћу се тек за шест недеља вратити; сад сам из убаха овђе, и нијесу се ни најмање изненадили, као да нијесам ни излазио из града.

Непознановић. Које су оно двије ђевојке те ме онако љубазно поздравиле?

Обштар. Једна ми је синовијна, а друга ћер, ваша вјерница.

Непознановић. Оне су обје лијепе.

Обштар. На вјешала њих! У мојој су кући све жене лијепе. Али не треба гледати толико на лепоту — треба да су жене уз то и честите.

ПРИЗОР ПЕТНАЈСТИ.

Првашињи. Три слуге улазе с разних страна.

Други слуга (на лијевој обрштару). Нотарош особитим сажађењем морао вам је казати да не може на вечеру, али после ће доћи ће.

Обштар. Шта брбља тај шупљоглавац?

Други слуга. Таман у једнајест сати биће поштански коњи пред кућом. (Одлази.)

Обштар. Поштански коњи, сада, баш кад сам дошао?

Први слуга (на десној страни). Златар је банкротирао, милостиви, па је ове ноћн отишао. (Одлази.)

Обштар. Шта је мени за то стало? Он ми није био ништа дужан.

Јасмин (на лијевој). Ја сам био код господина Симона, као што сте ми наредали. Он је био слаб и лежаше у постељи. Сво ми шале овђе признавицу.

Обштар. Какву признавицу, лопове?

Јасмин. Та признавицу те вам је у рукама. Изволите читати.

Обштар (чвта). «Ја ниже погнисана свједоцим, да сам примио од господана Обрштара Угриковића сто талијера, те сам био позајмио његовога синовцу.

Јасмин. Ви видите, милостиви, да је признавица добра. (Одлази.)

Обштар. О, врло добра! Сад разуму, ко може; мени је разум стао. — Највећи лопов и лажов ређе стаје, и шаље ми признавицу сврху овога те му је мој синовац дужан.

Непознановић. Ваљда га савјет гриве.

Обштар. Дођите! Дођите са мном, Непознановићу! Гледај да видимо шта значи овај лијепа дочек — а нека ђаво носи све натароше, златаре, јувелире, књигоноше и модисткиње! (Одлазе).

(Наставиће се.)

Мајска поћ или Утопљеница.

Прича из малоруског живота

И. В. Гогола.

I.

Гана.

Звучна плесма развијетала се по улицама села ***. Било је то, кад су се својски момци и ђевојке, уморени дневнијем работима и бригама, с великом грајом окупљали на сјединк, да те дивно мајске вечери излијевају своје весеље у звук, у којима је и туга увјена. Па и то дивно вече, које сањајући грљаше плаво небо, претварајући све у неопредјеленост и даљину, као да се нешто замислило. Већ је и сутон, а плесме по престјају. Са тамбуром у рукама провлачио се улицом млади козак, Денко, син сеоског кмета, заваравши некако дружину своју и

омакнувши невидом. Накрививши шубару, козак иде улицом, пребра танке жице и уз то поиграва. И оно га је тако стадо пред вратима кућине, око које бјеше неколико синских впаљаша, као обично око мајорске сеоске куће. Чија ли је то кућица? Чија ли су врата?

Мало поћутивши, засвира он и стадо пјевати:

Сонце нивељко, вичер близевко,

Вијди до мене, моје сердољко!

„Не, види се, тврдо је заспала моја дрвоока љепотица!“ рече козак, испјевавши цјеску а приближујући се прозорчићу. „Гаљо! Гаљо! ти спаваш, али нећеш да ми изађеш? Ти се бојиш, ваљда да нас ко не види, или нећеш, може бити, да посмолит твоје бјело лице на ноћну хладовину? Но бој се — никог нема. Вече је топло. Па ако би и ко бануо оклен, ја ћу те покрити мојом гувином, омотаћу те мојим ласом, сакрићу те рукама — и нико нас неће виђети. Па ако би захладнио, ја би те притискао по ближе к моме срцу, угрљао би те са пољунцима, патакућу моју шубару на твоје бјело пошнице, срце моје, рибеце моја, огранце моја! новири само на један час! Промоли кроз прозорчић бар бјелу своју ручицу!.. Не, ти не спаваш, понесита ђевојко!“ изговори он јачим гласом, тог кога показиваше, да се у неколико наш јупак застидно од тренутног понижења.

„Теби је мило, да ме псмијаваш, ја виђу! С Богом!“

Изговориши те ријечи, он се окрену, још боље накриви шубару и понесито одмаче се од прозора, тије пребрајући жиде на тамбуру.

Дрвена ручица у врата гд се покрени, врата се шкринећи отворише, и ђевојка, којој ће бити ваљда тек десетнаесто година, обавијена суетоном, бојажљиво се осврћући на све стране, и не испуштајући из руку дрвене ручице, прекрочи праг. У сумрачку свијетлоде у умилно, као звијездице јасне, дивно очи, сјајала се дрвена од мервана огранца, и од соколових очју мома не може се сакрити ни дивна румна, која стидљиво спну на њезинијем обрашчићима.

„Како си нестрљив!“ рећи ће она тије: већ си се и расрдио! Зашто си баш улучно ово доба? Гомиле народа час овамо, час онамо тумарају по сокацима... Ја сваколика дрхти...“

„О не дркти, моја виле! Примакни ми се ближе к срцу!“ гонораше јој он, граси је, одбацивши тамбуру, која му је висла о врату на дугачком ремикју, и сједајући заједно с њом на кућни праг.

„Ти знаш, да ми је тешко и носено, само ако те један час не видим.“

„Знаш, шта ја мислим?“ прекиде га ђевојчица, замисљено упријевши свој поглед у њ. „Све као да ми нешто на ухо шапће, да се ми напријед нећемо тако често виђети. Оваки су ође људи: све ђевојке завидно погледају, а момци... Шта више ја пријећанам, да је и мати одоскоро почела строжије напати за многом. Право да ти кажем, веселије ми је било, кад сам била у туђој кући.“

Говорећи пошљедње ријечи виђаше јој се нека туга на лицу.

— „Тек су два мјесеца, откако си у својој домовини, и већ ти је необично. Може бити, да сам ти и ја додијало?“

— „О, ти ми нијеси додијало“, рећи ће она насмијавши се мало. „Ја те волим, мој соколе! Зато те волим, што су у тебе каре очи, и кад ме с њима

погледаш, чини ми се, као да ми се у души нешто смеје: и весело је, и ушрав дивно је, кад ти идеш умило, ламигујен црним брком својим, кад ти идеш умило, пјеваш и удараш у тамбуру, с мислина те слушати!“

— „О моја Галице!“ узвикну момак, љубећи је и притискајући је јаче к својим прсима.

— „Чекај! доста, Левко! Реци ми прије, јеси ли ти већ говорио са својим оцем?“

— „Шта?“ рече он, као буђећи се. „Да оћу, да се женим, и ти да ноћеш за ме? — говори сам.“ Али је некако тужно изгледала та ријеч: „говорио сам.“

— „Е на што?“

— „Шта ћеш да чиниш с њим? Притворио се, стари рен, као обично, да је глух; ништа не чује ништо оћо да чује, него ме још грди, што тумарам ноћу, Бог те пита ће, и лаврдијам са момцима по сокацима. Али не тужи, моја грлице! Задајем ти моју поштену козачку ријеч, да ћу га ја предомити!“

— „Треба теби, Левко, само једну ријеч изговорити, и све ће бити, као што ти желиш. Ја то знам по себи: понеки пут ништо те неби послужило, али док ријеч само проговорни и нестице чиниш, што ти жениш. Погле, погле!“ настави она, насловивши му главу на рамо, и подигнувши очи горе, ђе се је бескрајно плавило топло украшено небо, застрто оздо кудривим границима винања, које су пред њима биле. „Погледај: ено, оно далеко сјевиштуе звијездице једна, друга, трећа, четврта, пета... Јо ли истина? оно су анђели божији поотварали своје прозорчиће на свијетлијем небеснијем кућицама и гледају нас? Је ли, Левко? Они сад гледају на нашу земљу? Шта, кад би људи имали крила, као што имаду тице, па да полете високо, високо... Ух, како је то страшно! Ни један дуб у нас не би допучио до неба. Али кажи, да неће у некој далекој земљи, има тако дрво, ког врх допире до самог неба, и Бог силази по њему на земљу ноћу пред Васкрсењем.“

„Не, Галице, у Бога имаду дугачке стубе од неба до саме земље. Њих намјештају пред Васкрсење свети арањели, и док ступи Бог на први степен, сви нечисти духови стрмоглав полете, и у цијелијем гомилама падају у накао, те зато па Васкрсеније Христово ни једног злог духа не бива на земљи.“

„Како се тије љуљуска вода! као год дијете у колијевци“, настави Гана, показујући руком на рибањак, ког окозлапаше мрачни калевова шумица, а врбе, које бјеху потопиле своје жалосне гране у воду, као да га често жаљаху. Као слаби старац држао је он у свом хладном старачком загрљају далеко, тамно небо, засињући леденијем пољудицама огњене звијезде, које су слабо свијетлуцале кроз тамни ноћни ваздух, као да су предосјећале, да ће се брзо појавити сјајни цар ноћи. Крај шумице, на једном брежуљку, често је хријемала са затвореним прозорима стара дрвена кућетина; маховина и дивља травулина покривала јој је кров; кудраве јабуке развукле су се пред њенијем прозорима; шумица, граси је својом сјенком, бацала је на њу тајанствени мрак; зезово шумраче простирало се у њеног подножја и смрштало се к рибању.

„Спомнић се, као кроза сан“, рече Гана, не спуштајући свој погледа с њега: „давно, врло давно, још кад сам ја била врло мала и жинјела с матером, нешто се врло страшно приновијело о оној кући,

Ти, Левко, сигурно знаш за то, па ми причај!...“

„Бог с њим, моја љепотице! Шта ту ваљда причају бабетине и глуши народ, па човек све то да вјерује. Ти ћеш себе тек узнемирати, па ћеш се плашити, те нећеш моћи мирно спавати.“

„Приповједи ми, драги, приповједи, молим те! говорила ми је она, притварајући своје лице к његовом образу и грлима га.“

„Не, види се, да ме ти већ не волиш, ти имаш другу неку ђевојку! Нећу се ја плашити, мирно ћу сву ноћ спавати. А ако ми не приповједиш, нећу моћи заспати. Ја ћу се мучити и мислити... приповједи ми, Левко!...“

„Изаази, бива, да певну говоре људи, кад кажу, да у свакој ђевојци ђаво сједи који узбуђује у њима раздовалост. Е па чуј! Давно, моје срце, живо у оној кући један стотинаш. У њега је била шћерка, давна госпођица, бијела као снјег, као твоје лице. Стотинашева жена давно већ умрла; наузили су он, да се жени са другом. „Оћеш ли ме и напријед милovati и назвати, бабо, кад се ти ожениш са другом?“ „Оћу, моја шћерце, још ћу ти љепше, сјајније поклањати бријнице и ђердане!“ Доведе стотинаш младу жену у нову кућу своју. Дивна је била млада жена му: румена и бијела од себе је она била; али тако је страшно погледала на своју насторку, да се је ова препала и сва стресла. Ама није ни једне ријечи цио дан преговорила насторци сурова маћеха. Наста ноћ; оде стотинаш с младом женом у своју дојницу: затвори се и бијела госпођица у својој софици. Тешко јој нешто дође, в стаде плакати. Погледа, кад страшна, црна мачка полатао примиче се к њој; длака на њој чисто као да пламти, и гвоздене калезећу по воду. У страху скочи она на клучу — а мачка за њом; прескочи на кревет, а мачка к овомо и наједанпут скочи јој на врат и стаде је гушити. Страхомито повикнувши и откунувши је од себе, бади је на под; али онет јој се привлази страшна мачкитина. Туга је нека обузе. О зиду је висила очина сабља. Дочена је и луц! по поду с њоме — шана са гвозденијем канџама одскочи, а мачка јачучући набури се неђе у мрачном углу. Цио дан није излазила из своје собе млада невјеста; тек трећи је дан изашла са превезаном руком. Ногодила је жалос на госпођица, да јој је маћеха вјештица, в да јој је она одсекла руку. Четврти дан наредује стотинаш својој шћерци, да носи воду, мете кућу, као каква проста сељанка, а ни по што да се не смлије позолити у госпоицке собе. Тешко је било сиротици али није друге: поче одмах поступати по очаној вољи. Пети дан шћера стотинаш своју шћер в куће босу и не даде јој залогоја љеба за пут. Тад је тек заплакала госпођица, покривши своје лијено лице ручицама: „Погуби ти, бабо, своју рођену шћер! Погуби вјештица грешну дупу твоју! Нег ти Бог опрости; а мене постретној, као што се види, не да живјети више на овоме свијету!“ — И ево, видилили ти?...“ Говореху то, окрете се Левко Гани, показујући претом кућу: „гледај овомо: ево, подаје мало од куће, највиши бријег! С оног је бријег а скочила госпођица у воду, и отад је већ нема на свијету...“

„А вјештица?“ бојажливо прекиде га Гана, погледавши га сузивијем очима.

„Вјештица? питаш. Старе су бабе измислиле, да отад све утопљенице излазе, кад је мјесечина, у гошпоцку башчу, да се грију на мјесечини, и стотинашева пћи постала је међу њима врховна. Једне ноћи

угледала је она своју маћеху крај рибака, нападно је и кличући понесе је у воду. Али се вјештица и ту помогне: претвори се под водом у једну од утопљеница, те се с тим снасла од насторке и плетенице од зелене трстине, којом су је шћеле утопљенице бити. Вјеруј ти свашто бабетинама! Приповједају још, да госпођица окупла сваку ноћ утопљенице и загледа сваког напосе у лице, старајући се, не би ли како познала, која је од њих вјештица; али до данас не може дознати. И ако нађе кога од људи ту, одмах га наћера, да погађа, које је вјештица; а ако не ће, претјед, да ће га утопити тај час у води. Ево, моја Галице, како причају стара људи!... садањем господар оће да прави на востам мјесту фабрику од шћерита, те је већ и човека поглао, који ће на томо радити... Али га чујем грају. То се наши врли са сивела. С Богом, грлице моја! Спавај мирно, а не мисли о бакицијем пазмшлотинама.“

Рекавши то, он је пригрли појаче, пољуби је и пође.

Огромни свијетли мјесец у то вријеме поче величанствено да излази одискле из земље. Још је половина била му под земљом, а цио свијет већ се испуни неком свечаном свијетлошћу. Рибањак као да се осу искрама. Сјанка од дрвећа јасно се стадо дијелити на тамном зеленом.

„С Богом, Гано!“ чуше се за њом ријечи, прабене пољупцем.

„Ти се повратио!“ рече она, окренувши се; али угледавши пред собом непознатог момка, отскочи на страну.

„С Богом, Гано!“ чу се поново, и онет је неко пољуби у образ.

„Ђаво је донно ево и другог!“ рече је она наједривши се.

„С Богом, драга Гано!“

„Још и трећи!“

„С Богом! С Богом! С Богом, Гано!“ и пољупци је обасуче са свих страна.

„Мећер их је оће цијела чета!“ повикаће Гана, отимљући се између гомиле момака, који су се отимали, који ће је прије загрлити.

„Како ми не додије већ непрекидно се макати! Брзо, Бога ми, неће се моћи изаћи на сокак!“

Одмах иза ових ријечи прирубнуше се врата, и тек се чуло, како се пријеворница шкринећи превуче.

(Поставиће се)

Њеко вријеме шћесам био па Цетинју, па шћесам могао бити ли при „Црногорци“. Молим читаоце да ме извине, ако је за то вријеме с моје стране што год не достајало „Црногорци“ у редакцији или иначе у администрацији и екседицији места.

Цетинје, 6. Марта 1885.

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.